

דעת קבורת ישראל

הלכה ידועה
כ"ח תש"ג

א"ל סנהדרין (ד' א"ל)

איכא דאמרו
אמר רבי יודנן משום ר"ש בן יודי רמו
לקבורה מן התורה מניין ית"ל כי קבר
תקברנו מכאן רמו לקבורה מן התורה א"ל
שבור מלכא לרב המא קבורה מה"ת מניין
אישתיק ולא א"ל ולא מירי אמר רב אחא בר יעקב אימסר עלמא בירא
דמפשא דאיבעי ליה למימר כי קבור דליעבד ליה *ארון תקברנו לא
משמע ליה ונימא מדאיקבור צדיקי מנהגא בעלמא מדקבריה הקב"ה
למשה דלא לישתני ממנהגא ת"ש *וספרו לו כל ישראל וקברו אותו
דלא לישתני ממנהגא *לא יספרו ולא יקברו לדומן על פני האדמה יהיו ימים
דלישתנו ממנהגא איבעיא להו קבורה משום ביונא הוא או משום כפרה
הוא למאי נפקא מינה דאמר לא בעינא דליקברוה לההוא גברא אי
אמרת משום ביונא הוא *לא כל כמיניה ואי אמרת משום כפרה הוא
הא אמר לא בעינא כפרה

- (א) א"ל סנהדרין ד' א"ל ור"ש ע
- (ב) ח"ט ק-מפיה תק"ז
- (ג) רבין דה"י ג' וית' (מ: ע"ג)
- (ד) א"ל מניה ח"ט (י"ד ת"ז ס"ג)
- (ה) א"ל מניה ח"ט (ה"ק ס"ג)
- (ו) אמר מניה (ה"ה - י"ד ס"ג)

כ"ג ת"ל כי קבר תקברנו .
מריבויא דריש כל הפסוקים : רמו
לקבורה . שאלם מייב לקבור את
מחו : דליעביד ליה ארון . אבל
קבורה הארץ לא משמע ליה מיניה
ולהכי לא אמר ליה מהאי ופרכינן
לימא ליה מריבויא דתקברנו ומשני
לא משמע ליה (א) לטב"ס למחוי
דרשה מריבויא : ונימא מדאיקבור
לדיקי . אברהם יחזק ויעקב ומשני
מנהג בעלמא הוא שנהגו כן קודם
לכן : ונימא ליה מדקבר רחמנא
למשה . אלמא דעמו הסכימה ומשני
דילמא כי היכי דלא לישתני משה
ממנהגא דעלמא : וספרו לו . באביה
בן ירבעם כתיב ואחיה השילוני
נתנבל עליו דבר זה לשבח יען כי
נמלא בו דבר טוב שביטל פגדאזות
שהשיב אביו : ולא יקברו . ברשעים
כתיב ומדלייט להו הכי ש"מ קבורה
משמיה אסכימו עליה : משום ביונא
סוף . שלא יתבזה לעין כל שראוהו
מת ורקב ונבקע : או . כי היכי
דחיוי ליה כפרה בהעמנה זו
שמורידים ומשפילין אותו בתחתיות :
לא כל כמיניה . דביון הוא לקרוביו :
הא אמר לא בעינא כפרה . ואי
נמי קבריה ליה לא מתכפר :

קבורה משום ביונא או משום
כפרה . ע"כ איכא
כפרה כדאמר : לקמן (דף מ"ז) (כ"ג)
ד' מיתות) כפרה מחימת הוי מבי
חזו לערא דקינרא פורחא אלא אפי'
אי איכא ביונא וכפרה מיבעי ליה
כי עיקר

ח ספר ח"ט ק

תקלו . לקברו בו ביום וכן כל המתים

לקבר מי שנתלה, ביום שהוא, שנאמר "כי קבור תקברנו ביום שהוא וגומר".
ולשון ספרי, "כי קבור תקברנו ביום שהוא" מצות עשה.

משרשי המצוה, מה שהזכירו זכרונם לברכה במשנה בפרק "נגמר הדין",
שאמרו שם, "כי קללת אלהים תלוי", פלומר שלא יאמרו הבריות "מפני מה זה
תלוי, מפני שקללת את השם", ונמצא בהזכירם זה ובהעלותם הדבר בפיהם שהם
מתחילים שם שמים וגומלים רע לנפשם, והאל שחפץ בטובת בריותיו, מנעם מזה
מפני כך.

א רבין דה"י ג' וית' ס' וית'

וקברתני בקבורתם. מכאן דרז"ל⁷⁶ : לעולם
יקבור אדם צדיק אצל צדיקים, שנאמר : ויהי הם קוברים איש והנה ראו את הגדוד * וגו'.

וזהו שאמר הנביא * במותו : וקברתם אותי * בקבר אשר איש האלהים קבור בו אצל
עצמותיו הניחו עצמותי⁷⁷ . אנכי אעשה כדברך . על דרך הפשט הודה לו בדבר. ועל דרך

א א"ל מניה ח"ט

כגוי, האריך בהלכה והסיק דנכון טפי
להשרף ולא להקבר בין הגוים דאם מת
במקום שאין יהודים אף אחד לא מצווה
בקבורתו ואין. בזה ביטול מצוה כאשר
ישרפו את גופתו.

והנה בשו"ת מחנה חיים (יו"ד חלק ג' סי' מ"ג)
דן בא' הנוסע בין הנכרים לצרכי
מסחר ומזדהה כגוי ופחד שמא ימות
ויקבר בבית קברות נכרי ושאל אם נכון
שישאיר צוואה שישרפוהו, ואחרי תוכחה
מגולה דהתי את חייו כגוי סופו שיקבר

סימן נו

מת שהיה קבור בין הנכרים והוציאוהו מקברו ושרפוהו כדי לקברו בקבר ישראל

בע"ה י"ב סיון תשמ"א.

מע"כ ידידי הנכבד מאד הרב הגאון מוה"ר נחום גאלדבערג שליט"א הרב דעת ישראל

הנה בדבר מת שהיה קבור ברוסיה בין העכו"ם משום שלפי הוקי ממשלת הסאוועטן אשר שם אין בית הקברות של יהודים. ואחר זמן נתנו רשות להמשפחה שלו לצאת משם לאמעריקא. ולא חפצו לעזוב את קרובם להיות קבור שם בין העכו"ם. ולהוציאו מקברו משם וליקחחו, לא הניחום, שלכן הוציאוהו ושרפוהו והביאו את אפרו. אם רשאים לקבור את אפר המת בבית"ק כראוי.

א. כהא דאולי טוב לקבור אפר מת לכבודו אף שאין בו חיוב קבורה, ואם הוא אביו אולי יש בו חיוב כיבוד אב, ושאין לעכב מצד מתים אחרים שבבית הקברות

הנה אפר המת אין צריך קבורה מחיוב קבורת מת כשאין שלדו קיימת (כדאי בנדה כ"ז ע"ב דדווקא כששלדו קיימת טמא, וברמב"ם פ"ג משומטת מת ה"ט, הרי דבלאו הכי אינו נחשב מת). אבל כשרוצים לכבד זכרו, ובשביל זה הם מקברים את האפר שנעשה מגופו, אין מעכבין אותו. וגם אולי הוא דבר טוב לעשות. וכ"ש כשהוא אביהם שחייבין בכבודו, מאחר העלמא חושבין זה (קבורת האפר) לכבוד - אולי נעשה מצד זה מצוה להבנים ממילא. אף שלדינא אינו כלום. דענין כיבוד אב אולי הוא חיוב גם במה שהחשיבו העלמא לכבוד, כשליכא בזה ענין איסור. ולקבור אפר המת, אף שליכא חיוב, הא ליכא איסור.

ומצד המתים המונחים בבית"ק ליכא קפיידא לקבור אצלם אפר של מת - אף אם היה אפר של מת רשע שאין קוברין אותו אילו לא נשרף אצל סתם אינשי דהוי

נחשבים לשומרי שבת וכל התורה כולה (מהא דאין קוברין רשע אצל צדיק בשו"ע י"ד סי' ס"ב סעיף ה') - מאחר שהאפר לא נחשב שקיים איזה דבר מהמת כשאין שלדו קיימת. וכ"ש כשהיה אדם כשר, אף אם שרפוהו שלא כדון. ואם קרובי המתים שבבית"ק מעכבין בטענה שקרובי המת שבאו מרוסיה אין מתנהגין כראוי ולא יחזיקו בשביל זה זכות קבורה שם לעצמם בשביל אפר קרובם שקבור שם, דאז יש לחוש לקבורת רשע אצל צדיק, יש להם רק לתבוע שיתנו להם הקרובים כתב שזה לא יעשה זכות לקרוביו למקום קבר. וגם בלא כתב יוכלו לעכב מצד הדין כאשר ירצו לקבור שם את הקרובים באם יהיו אינשי דלא מעלי. אך לרווחא דמילתא שייך להצריך שיתנו להם כתב.

ב. אם נכון להוציא מת מבית קברות של נכרים כשצריך או לשרפו, דמה עדיף - שלא יהיה קבור אצל נכרים או שיחיה קבור בקבר כל דהו

ולענין אם עשו כראוי בזה שהוציאו אותו מקברו, מאחר שידעו שלא שייך שיליכדו לקבור שלם במדינה אחרת, אלא רק לשרפו. הנה חיוב קבורה דאורייתא מקרא מפורש כי קבור תקברנו (דברים כ"א כ"ג, סנהדרין מ"ז ע"ב). ולהקבר אצל עכו"ם שאסור נמי הוא דאורייתא מהלכה למשה מסיני שאיכא שתי בתי קברות לב"ד אחד לנסקלין ולנשרפין ואחד לנהרגין ולנתנן (סנהדרין מ"ז ע"א שני קברות גמרי לה) משום שאין קוברין רשע חמור אצל רשע קל, וכ"ש שאין קוברין סתם אינשי שהם בחזקת כשרות אצל עכו"ם וכופרים. ואפילו אינשי מישראל שהם עמי הארץ איכא כ"ש שאין קוברין אותם אצל עכו"ם וכופרין. שלכן נעשה הספק לכאורה שוה, מאחר דתרייהו דאורייתא.

ה' ע"ה ע"ה ע"ה

אבל מסתבר שקבורה הוא עדיפא, ממה שיהיה לקבר אצל עכו"ם. דהא הקבורה הוא כפרה (סנהדרין מ"ז ע"ב מיתה וקבורה בעינן), שזה איכא גם כשנקבר אצל רשע ואצל עכו"ם. ומה שנקבר אצל רשע ועכו"ם אינו מגרע כפרתו בזה. והאיסור לקוברן אצל רשע ועכו"ם הוא איסורא בעלמא, משום כבודו. ואף אם נימא דבנקבר אצל רשע ועכו"ם מתוך שפוקדין עוון הרשע והעכו"ם החמורים והמרוכבים, יש לחוש שיפקדו גם עוונותיו אף שהם מעטים וקלים, שא"כ נמצא שהוא גרוע גם לענין הדין. עכ"פ ודאי הקבורה אף אצל רשע ועכו"ם הוא עין כפרה, ועדיפא מלא נקבר כלל שליכא כפרה כלל שליכא בזיון (דבאיכא בזיון אדרבא סימן יפה למת שנפרעין

ממנו לאחר מיתה מת שלא נספד ולא נקבר וכו') זהו סימן יפה למת, סנהדרין מ"ז ע"א, כהא דהשורפין המת שאין מחזיקין זה לבזיון.

וגם לא מסתבר כלל שאחרי מיתה נמי יענשו כל המתים בשביל הרשעים שביניהם בבית הקברות. דהא הקבורה הוא בעצם דבר כפרה לכל, אך שלא מהני לרשעים משום שלא סגי להו בכפרה זו, ומ"מ לא שייך שיגרע זה לאחרים שסגי להו בכפרה זו. ורק לענין טובה מציינו שזכות הצדיקים מועיל אף לאחרים הנקברים סביבותיו, ואף רחוק ממנו כשהוא בשם מקום אחד, כדמצינו שבזכות משה שנקבר במדבר זוכין כל דור המדבר לתחיית המתים (דברים רבה פרשה ב' ט, אמר לו הקב"ה למשה אם אהא נקבר כאן אצלו בוכותך הן באין עמך), ולא לענין עונשין.

ג. אם צריכים לבקש מחילה מן המת ולשוב בתשובה על מה שהוציאוהו מקברו ושרפוהו

שלכן מסתבר לדינא שלא טוב עשו מה שהוציאו אותו מקברו כשידעו שיהיו מוכרחין לשרפו, אף שהיה קבור אצל עכו"ם ממש. וכ"ש אם נודמן שהיה קבור אצל ישראל, אך שביה"ק נחשב שהוא של עכו"ם מחמת שרוב מתים דשם הם עכו"ם, שהיה אסור. אבל הם לפי טעותם, ולא היה להם שם ממי לשאול ועשו זה לכבוד המת, אם הוא מת שאין חייבין בכבודו - אלא מצד שעל הכל מוטל ענין התעסקות בכבוד המת - הוא ודאי חטא בשוגג שצריך כפרה. ואם היה אביהם או אמם - שחייבין בכבוד אב ואם אף לאחר מיתה - שא"כ במה שעוסקין בצרכי המת דאביהן איכא בזה גם קיום מצות כבוד אב ואם, שייך לומר שכיוון שלפי מחשבתם היה זה מעשה כבוד, מחמת שכן הוא נחשב לסתם אינשי, הנה לפי מחשבתם הוצאת המת מקברו הוא מעשה מצוה. שא"כ הוא טעה לעשות מצוה ובעצם עשה איסורא, שהוא קולא מעשה איסור בשוגג בלא מחשבה למצוה. דהא בדבר שאיכא חיוב חטאת בשוגג, איכא חילוק אליבא דר' יהושע ביבמות דף ל"ד ע"א לדינא, שבטעה בדבר מצוה פטור. אי נמי בדיני שמים איכא חילוק בזה בין בן לשאר קרובים לענין בקשת מחילה ותשובה. שבנים לא יצטרכו בקשת מחילה ותשובה, ואחרים יצטרכו. זהו הנכון לע"ד בזה.

והנני יידו מוקירו מאד

משה פיינשטיין

ומיהו לענין ללכת ללוי לפעני"ד בר מן דין אין ללכת חדא דהוייל כמסייע ידי עוברי עבירה שפשוט שזה הוא בכלל מורשי מדרכי צבור וגרוע מזה שהוא פושע במזיד ורשע. ואדרבה באבוד רשעים רינה ואין להתאבל עליהם כלל ואפילו הקרובים מתעטפין לבנים ככה"ג והאיך ילך ויראה עצמו מתאבל אי"כ שתי רעות עשה גונב דעת הבריות ומסייע בידי עוברי עבירה, ומיהו כל זה אם אין זה תינוק שנשבה אשר בעונו"ה יש בינו הרבה. ואולי ע"פ רוב כי להם יש דין מיוחד ואינם בכלל הרשעים. וגם יש להבין כי אולי הנפטר היי איש שומר התורה רק שהבנים הם שיצאו מדעתם וגם בזה יש חלוקה אבל בלאו הכי נראה לפעני"ד דיפה הורה ויפה דן מעכ"ג שאין להשתתף בהלווי כזו ושומר נפשו ירחק מהם ומצאתי בשו"ת מלמד להועיל יו"ד סי' קי"ג קי"ד שהאריך הרבה בחיוב קבורה לאפר הנשרפים כאלו ולפי שהדברים מבוארים שם לא רציתי להאריך עוד אלא אם ירצה יקחנו משם